

با همکاری مشترک دانشکده دفاع ملی فنلاند و دانشکده علوم دفاعی ناتو کنفرانس «قفقاز جنوبی: بسط ارزشها از طریق همکاری» از تاریخ ۲۳ لغایت ۲۶ اردیبهشت ماه ۸۳ در شهر هلسینکی برگزار گردید در این کنفرانس حدود ۷۰ نفر از محققان و پژوهشگران مسائل منطقه قفقاز، کادرهای دیپلماتیک، رؤسا یا نمایندگان مراکز مطالعاتی وابسته به وزارت خارجه یا دفاع کشورهای عضو برنامه مشارکت برای صلح PfP سه کشور قفقاز جنوبی، جمهوریهای بالتیک، جمهوریهای بالکان، روسیه، آمریکا، انگلیس، فرانسه و ایران شرکت نموده بودند.

کنفرانس در پنج جلسه عمومی و دو کارگاه آموزشی سازماندهی شده بود. موضوعات مورد بحث در جلسات عمومی عبارت بودند از:

۱. مسائل و چالشهای موجود در قفقاز جنوبی (اهمیت ژئوپلیتیک قفقاز، وضعیت امنیتی قفقاز، بررسی وضعیت سیاسی و فرهنگی قفقاز از دیدگاه نظریه برخورد تمدن‌ها)

۲. اقتصاد منطقه و منافع امنیتی در قفقاز جنوبی (آینده منابع نفت و خطوط انتقال نفت و گاز، منافع اقتصادی - استراتژیک بازیگران عمده منطقه: روسیه، آمریکا، ایران، ترکیه، اروپا)

۳. امنیت منطقه‌ای و ابتکارات بین‌المللی (تحولات قره‌باغ، اوضاع گرجستان، آینده آبخازیا و اوستیای جنوبی، بحرانهای ناشی از ضعف دولتها، فساد اداری و مالی در کشورهای منطقه)

۴. آینده‌نگری به ساختارهای امنیتی (چگونگی روند الحاق کشورهای قفقاز به

ناتو آینده جایگاه ناتو، اتحادیه اروپا و OSCE در منطقه)

۵. راه کارهای افزایش همکاری ناتو با قفقاز جنوبی (چگونگی پیشرفت برنامه‌های

مشارکت برای صلح، افزایش همکاریهای مشترک، شفاف‌سازی امور دولتی در قفقاز)

موضوعات و مباحث مطرح‌شده در کارگاههای آموزشی همایش عبارت بودند از:

الف) چگونگی شامل شدن کشورهای قفقاز جنوبی به ساختارهای اروپایی و

یوروآتلانتیک

ب) گسترش همکاریهای منطقه‌ای از طریق مبارزه با تروریسم، جنایات سازمان یافته و

قاچاق مواد مخدر.

برگزارکنندگان همایش اهداف خود را تجزیه و تحلیل علمی اوضاع قفقاز جنوبی،

شناخت بهتر ژئوپلیتیک منطقه، یافتن راههای مختلف برای همکاری، آینده تحولات کشورهای

قفقاز جنوبی (آذربایجان، ارمنستان و گرجستان) و تبیین جایگاه کشورهای قفقاز جنوبی در

ساختارهای اروپایی و یوروآتلانتیک اعلام نموده بودند. به غیر از جلسه‌های افتتاحیه و اختتامیه

که مباحث کلی و عمومی مطرح گردید. سخنرانی‌های ذیل که قبلاً از سخنرانان خواسته شده بود

در آن موضوع مقاله‌ای تهیه نمایند به ترتیب زیر ارائه گردید: (مدت هر سخنرانی ۳۰ دقیقه و ۱۵

دقیقه برای پاسخ به سئوالات در نظر گرفته شده بود).

دکتر ژیا نادیا (مدیر مؤسسه قفقاز صلح، دموکراسی و توسعه - گرجستان)

- قفقاز جنوبی، منطقه‌ای با اهمیت ژئواستراتژیک: ویژگی موضوعات امنیتی جاری آن.

استاد یاکوهایمن - آنتیلا (استاد مطالعات عربی - اسلامی دانشگاه هلسینکی - فنلاند)

- تصورات و توهمات فرهنگی

دکتر پاول بایف (محقق ارشد مؤسسه بین‌المللی تحقیقات صلح - نروژ)

- روسیه، ترکیه و ایران: بازیگران منطقه و سیاستهای امنیتی آنها در منطقه

دکتر سیدرسول موسوی (رئیس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز (IPIS) -

جمهوری اسلامی ایران)

- ژئوپلیتیک نفت خزر: نگاهی به روند همکاریها و منازعات
استاد الکساندر روندلی (رئیس بنیاد گرجی مطالعات استراتژیک و بین‌الملل -
گرجستان)

- مسائل خطوط لوله و منافع اقتصادی منطقه‌ای
تام دی وال (مدیر پروژه قفقاز در مؤسسه گزارشگری برای جنگ و صلح انگلستان)
- قره‌باغ، آبخاز و اوستیای جنوبی: بحرانهای موجود
سرگرد اچ، بلوک (رئیس برنامه عالی گروه مینسک - OSCE)
- امنیت منطقه‌ای در تلاشهای OSCE: فعالیتهای گروه مینسک در بحران قره‌باغ
دکتر چارلز برندی (محقق ارشد آکادمی علوم نظامی - انگلستان)
- برنامه‌های گسترش ثبات و امنیت ناتو برای قفقاز جنوبی.
ژنرال گری جانسون (مدیر گروه مشاورین امنیت بین‌المللی - انگلستان)
- چشم‌انداز همکاریهای منطقه‌ای در موضوعات امنیتی و اقتصادی.
دکتر کریس بوسک (سر دبیر RUSI/sane's - انگلستان)
- جایگاه برنامه مشارکت برای صلح: نگاهی به بعضی برنامه‌های مربوط به امور دفاعی
دکتر لیلا علی یوا (مرکز مطالعات استراتژیک و امور بین‌الملل - آذربایجان) -

شفاف‌سازی همکاری‌ها

دکتر اسوانته کروئل (مدیر برنامه مطالعات جاده ابریشم در دانشگاه ایپسالا - سوئد)
- گسترش همکاریهای مشترک: همکاریهای جامع در ابعاد سیاسی، نظامی و امنیتی
دکتر برندا شفر (مدیر تحقیقات برنامه مطالعات خزر دانشگاه هاروارد - آمریکا)
گسترش ناتو در قفقاز: از طریق الحاق و همکاری در برنامه مشارکت برای صلح
دونسن هیس کوک (هماهنگ‌ساز پروژه قفقاز برای مؤسسه Safe World - انگلستان)
- چشم‌انداز عضویت آذربایجان و گرجستان در ناتو
مهمترین نکات مطرح شده در مجموعه سخنرانی‌های فوق را می‌توان به شرح زیر دانست:

- هیچ راه حل مشخصی برای آینده بحران قره‌باغ در یک چشم‌انداز نزدیک وجود ندارد.
- تجزیه‌طلبی در اوستیای جنوبی و آبخازستان آینده امنیت گرجستان را تهدید می‌کند.

- حمایت از امنیت خطوط نفت فقط وظیفه آمریکا نیست و در این خصوص یک وظیفه اساسی بر دوش ناتو قرار دارد.

- قفقاز در استراتژی غرب به عنوان یک متحد بشمار می‌آید.

- ناتو فقط یک سازمان یا اتحادیه نظامی نیست بلکه اهداف سیاسی مشخصی را دنبال می‌کند.

- اهمیت ژئوپلیتیک قفقاز در حال افزایش است این موضوع فقط به مسئله مربوط به ذخائر نفت و خطوط انتقال انرژی باز نمی‌گردد. بلکه تحولات ژئوپلیتیکی ناشی از ۱۱ سپتامبر و (اشغال) عراق موجب ارتقای خاص اهمیت ژئوپلیتیک قفقاز شده است. قفقاز پل ارتباط غرب با آسیای مرکزی و افغانستان می‌باشد.

- ارمنستان به همان اندازه گرجستان و آذربایجان در برنامه‌های ناتو مشارکت داشته است و نباید در این خصوص اهمیت ارمنستان در ناتو فراموش شود.

- اگر راه حل سیاسی برای بحران قره‌باغ پیدا نشود منطقه به سمت نظامی شدن یک طرفه خواهد رفت.

- ناکارآمدی دولت‌ها، نداشتن مشروعیت مردمی از جمله مهمترین ضعف دولتهای منطقه است.

- روسیه در حوادث گرجستان نقش مثبتی ایفا می‌نماید. روسیه بجای سیاست مقابله از روش معامله برای حفظ نفوذ خود استفاده می‌کند و همین مسأله باعث شده است که اولاً احساسات ضدروسی در بین گرجی‌ها تقویت نشده و ثانیاً روند روابط گرجستان و روسیه نسبت به دوران شواردناده بهبود یابد.

- حرکت روسیه در اعزام ایوانف و دعوت اصلان آباشیدزه به روسیه حرکتی غیرمترقبه

برای دولت ساهاکاشویلی بود و موجب ارتقاء روابط دو کشور گردید.

- نگاه ایران به قفقاز نگاهی سازنده است. ایران برای خروج از انزوای راه همکاری سازنده با منطقه را انتخاب کرده است.

- مرگ حیدر علی یف باعث خلاء قدرت در آذربایجان شده و الهام علی یف در حال حاضر بدنبال حل مسائل داخلی و تعریف جایگاه خود در داخل کشور است و فعلاً نمی تواند در مسائل استراتژیک منطقه نقش داشته باشد.

- به رغم تضعیف موقعیت روسیه در قفقاز جنوبی باید متوجه باشیم که به لحاظ تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و استراتژیکی نمی توان حضور جدی روسیه را در قفقاز نادیده گرفت.

- گسترش روابط روسیه با غرب ناشی از نتایج حادثه ۱۱ سپتامبر است. همکاری روسیه با غرب برای هر دو طرف یک انتخاب استراتژیک و غیر قابل بازگشت محسوب می شود.

- آینده قفقاز و الحاق به ساختارهای اروپایی و یوروآتلانتیکی از جمله ناتو رقم خورده است، حتی اگر یک کشور از سه کشور قفقاز مسیر دیگری را انتخاب کنند. دو کشور دیگر گروگان کشور سوم نخواهد شد و راه خود را ادامه خواهند داد.

- ارمنستان به جهت آنکه ناتو را پشتیبان ترکیه می داند در همکاری با ناتو به صورت یک کشور مستقل از مجموعه قفقاز عمل می کند و بیشتر با یونان هماهنگ است.

- آینده قفقاز یکی از مباحث قابل توجه در اجلاس آتی سران ناتو در استانبول (ژوئن ۲۰۰۴) خواهد بود.

- بدون روسیه و ایران هیچ طرح امنیتی در قفقاز به نتیجه نخواهد رسید. روسیه در حال همکاری است و ناتو باید راه حل سیاسی همکاری با ایران را پیدا کند. بدون ایران، بازی کردن در تاریکی است.

- امنیت و ارتقای سطح زندگی دو دلیل عمده ای است که کشورهای قفقاز جنوبی فکر می کنند در صورت الحاق به ناتو بدست خواهند آورد.

- بدون حل مسئله قره باغ امکان الحاق آذربایجان و ارمنستان و بدون حل مسائل

آبخازستان و اوستیا امکان الحاق گرجستان به ناتو وجود ندارد.

- راه کارهای آینده ناتو برای همگرایی قفقاز با ساختارهای یوروآتلانتیک عبارت است از: توصیه به گسترش همکاریهای منطقه‌ای، توسعه همکاریهای ناتو و اتحادیه اروپا با قفقاز، ضرورت همکاری با کشورهای دینفوذ منطقه، شناسایی رسمی قفقاز به عنوان بخش همگرا با معماری یوروآتلانتیک گسترش برنامه‌های پیشگیری از منازعات، انتصاب مشاور مخصوص دبیرکل ناتو برای قفقاز، تشکیل مجمع ویژه‌ای برای پیگیری مسائل قفقاز.

- ناتو گسترش خواهد یافت یا از طریق الحاق یا از طریق همکاری و این راه آینده ناتوست. دو کارگاه آموزشی نیز بطور همزمان تشکیل گردید که در یکی از آنها مسائل مربوط به تجارت مواد مخدر، تروریسم و جنایات سازمان یافته مورد بحث قرار گرفت و در جلسه دوم مباحث مربوط به چگونگی الحاق یا همکاری کشورهای قفقاز با ساختارهای یوروآتلانتیک مورد بحث واقع شد.

در کارگاه آموزشی مربوط به تجارت مواد مخدر، تروریسم و جنایات سازمان یافته دکتر سیدرسول موسوی رئیس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز ضمن ارائه گزارشی از روند مبارزه با مواد مخدر در جمهوری اسلامی ایران و فعالیتهای نیروی انتظامی کشورمان در این ارتباط که منجر به شهادت هزاران تن از مأمورین انتظامی شده است اظهار داشت که مبارزه با تجارت مواد مخدر بدون مبارزه جدی با مصرف آن در اروپا و تولید آن در افغانستان میسر نیست و ضرورت دارد تا اولاً در کشورهای اروپایی راهکارهای مؤثرتری برای جلوگیری از مصرف مواد مخدر بیاندیشند زیرا تا زمانی که بازار مصرف وجود داشته باشد تولید و تجارت آن از بین نخواهد رفت و ثانیاً توجه جدی به مسئله تولید مواد مخدر که در افغانستان صورت می‌گیرد داشته باشند و این مهم جز با توجه جدی به مسئله بازسازی افغانستان وجود ندارد. در تمامی جلسات عمومی و کارگاههای آموزشی یکی از مسائل مورد توجه شرکت‌کنندگان جایگاه با اهمیت جمهوری اسلامی ایران بود و این دیدگاه از جانب شرکت‌کنندگان مورد تأیید قرار گرفت.

سیدرسول موسوی - رئیس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز